

Kříž jako nejrozšířenější znak se objevuje po celém světě již od prehistorické doby. Ačkoli se jedná o jednoduché protnutí dvou linií, význam vzniklého tvaru je veliký. Disertace se zabývá křížem především jako symbolem chápaným jako odkaz k něčemu přesahujícímu a zaměřuje se na jeho vizuální podobu. V disertaci jsou sledovány možné vlivy na utváření symbolu kříže během starověku.

Kříž spojovaný obvykle s Ukřižováním Krista má velmi komplexní historii, která začíná již v předkřesťanské době. Biblické texty o kříži hovoří spíše v náznacích. V typologickém pojetí lze však kříž chápat jako určitý most mezi Starým a Novým zákonem. Při rozboru spisů raného křesťanství bylo nalezeno několik výrazů užívaných pro kříž, z nichž jsou nejvýznamnější - *σταυρός* s latinským ekvivalentem *crux* a *ξύλον* (dřevo) s latinským ekvivalentem *lignum*. Později se objevuje více obecné *σημειον* (znamení) a nakonec symbolické „*σύμβολον σωτηρίας*“ (znamení-symbol záchrany).

Tvar kříže je ranými autory popisován většinou přirovnáním z okolního světa. Církevní otcové využívají pro symbol kříže některá stará pohanská schémata, kterým dávají nový smysl. V jejich spisech nalézáme také doklady o tom, že kříž byl mezi lidmi užíván a rozšiřován. Význam takového kříže byl vždy vnímán jako symbol záchrany, jistoty a života.

Označování se znamením křížem *signum crucis* bylo nepsanou praxí v mnoha křesťanských obcích. Při porovnání kříže mezi různými kulturami hrála roli zejména také terminologie římského vojska. Jako předobrazy kříže lze označit především staro-egyptský *ankh*, který odkazoval přímo k životu. Tento znak byl později adoptován jako křesťanský *crux ansata* . Dalším výrazným předobrazem je *staurogram* , považovaný za tzv. *nomina divina*. Na kříž můžeme pohlížet také jako na dovršení mystéria *tav*. Původně hebrejské písmeno (*tav*) psané v době Ezechielova proroctví v podobě křížku či , bylo znamením na čele těch, kteří žili pravdivým životem podle Božího zákona. *Tav* později psané jako řecké *T* si uchovalo svou symboliku až do křesťanské doby, kde lze nalézt jeho vyobrazené doklady. Židovsko-křesťanský křížek je tedy nutné chápat v souvislosti s *tav*, na jehož význam se odvolávají mnozí raní křesťanští autoři.

Zobrazování kříže v prvních křesťanských stoletích bylo problematické. Kříž, který měl v souvislosti s Ukřižováním Kristem stále potíže se prosadit, byl nejprve zobrazován spíše alegoricky. Ztvárnění scény Ukřižování bylo mezi křesťany naprosto nemyslitelné. Některé rané doklady proto pocházejí z mimokřesťanského prostředí. Tvary křížů, které lze vysledovat jsou především - *crux commissa* a *crux immissa* .

Vládou císaře Konstantina I. Velikého přichází pro symbol kříže nová éra. Císařova vize světelného kříže na nebi ho inspiruje k užívání kříže s *christogramem* ✠. Sluneční kult, který byl v té době silně spojen s císařem, dochází ve 3. a 4. století po Kr. ke své konverzi. Kristus se tak stává novým Sluncem. Podobné proměny dosahuje i kříž, který se stává středobodem lidského života. Kříž jako znamení slunce se stává symbolem Krista.

Tato disertace dokládá užívání i zobrazování kříže v předkonstantinovské době a ukazuje, že kříž se v průběhu prvních křesťanských století stal symbolem Krista. Symbol kříže tak zaujímá své důležité místo v lidské psyché.